

Reprezentarea diferenței culturale în presa minorităților etnice din zona de S-E a României și dialogul etnic din presa locală

Necula Elena Maria, masterand, secretar științific

Andreea Roșu, cercetător

Universitatea Ovidius, Asociația pentru Dezvoltare Interculturală

Abstract: *Our study is part of a research project implemented by professors and students of Journalism Section within the frame of The Cross Cultural Research Center - Univ. Ovid, Faculty of Letters in collaboration with DRI – Government of Romania,, (Grant 73/2007). In our research we identified, by content analysis, on a corpus consisting of articles (news, reports, interviews) of “Interetnica” a weekly supplement of “Cuget Liber” Journal: - the editorial strategy reveals the construction of ethnic harmony at a local and regional scale, the development of this intercultural environment, - the anchoring and disclosing of coverage ratio provided by a local daily newspaper. “Cuget Liber” newspaper - according to the stake on “intercultural education through ethnic dialogue”. We also compared various sources and discursive materializations of local ethnic harmony with redefining the thematic nexus of interculturality from the perspective of European integration, the area receiving the full impact of globalization.*

Key words: *ethnic dialogue, identity, intercultural education, ethnic harmony*

Interculturalismul reprezintă un câmp de cercetare care intersectează diverse domenii ale disciplinelor socio-umane pentru a reflecta asupra situațiilor, problematicilor, politicilor statelor membre, strategiilor educaționale, discursului public. În acest context, monitorizarea relațiilor minoritate/majoritate și interminoritare reprezintă un instrument de presiune pentru respectarea drepturilor minorităților etnice. Integrarea europeană presupune ca națiunile suverane și minoritățile naționale să facă compromisuri pentru binele comun. „Interculturalitatea arată că în medii culturale omogene, mizele identitare nu se situează în centrul grupurilor sociale, ci așa cum a spus Frederick Barth (1995), la frontierele lor, acolo unde se negociază identificarea «aceluiași» și diferențierea față de «celălalt». Identificările în contextul interculturalității nu rezultă așadar din juxtapunerea unor identități etnice date, ci din negocierea, în cadrul unor interacțiuni multiple, a unor afinități și opoziții, a unor proximități și distanțe, pentru a constitui o realitate nouă, purtătoare de identitate.”¹ Acest tip de interacțiuni pot fi considerate riturile interculturale, festivitățile și acțiunile la care participă atât minoritarii, cât și majoritarii, concepute în sensul unei mai bune cunoașteri și înțelegeri a Celuilalt.

Cercetarea noastră a avut ca premise întrebările pe care le-a asumat abordarea etică (cuplul emic-etic) a interacțiunilor dintre indivizii aparținând unor minorități etno-culturale în construcția alterității în și prin calitatea raportului etnic. Nu ne putem cunoaște pe noi înșine decât dacă ne raportăm la celălalt. Putem vedea ce calități, valori, tradiții, cultură, trăsături fizice, comportamente, moduri de gândire avem în funcție de celălalt. Cu alte cuvinte, valorile sunt marcate de calitatea vieții comunitare care contribuie și prin tipul de vecinătate la cultura și experiențele semnificative ale unui individ. Cultura se bazează pe sisteme de valori adânc înrădăcinate în istoria colectivităților. Acestea se manifestă prin intermediul unor practici ca rituri, eroi și simboluri. Identitatea culturală face apel la miturile fondatoare și la legăturile unui individ cu strămoșii lui. Te poți naște cu o anume identitate etnică sau te poți afilia unei alte comunități căpătând astfel o nouă identitate etnică.

Conceptul de “interculturalitate” a fost însușit în anii '80 - '90 și a avut un mare impact dezvoltând o metodologie axată pe sistemul dobândirii de competențe culturale încă de la începutul apariției sale. Avem așadar nevoie de lecția de obiectivitate în acceptarea diversității drept contextul firesc al vieții cotidiene și al demersului de cunoaștere adecvat acestei diversități, dând curs exemplelor de dialog și bune practici, care se pot concretiza într-o societate deschisă în care membrii sunt nu numai dispuși dar și dornici de a accepta sau valoriza alteritatea. Modul de a privi ceea ce ne înconjoară și construirea realității în care trăim se bazează în mare parte pe reprezentări și stereotipii, ceea ce redeschide

interesul pentru o metaforă de largă utilizare în diversele contexte de discurs, armonia etnică.

Natura conceptului de armonie este relevată de calitatea vieții comunitare, fiind una sociologică. Variația *calității vieții comunitare percepute* (și a criteriilor de evaluare) nu este complet *aleatorie*, ci în curs de schimbare – poziția individului în spațiul social și multiplele apartenențe la grupuri sociale privite ca sursa reprezentărilor sociale și a normelor cu care este evaluată armonia etnică, respectiv interculturalitatea și dialogul etnic, constituind sursa care „ordonează” evaluările acestuia întărită de feed-back.²

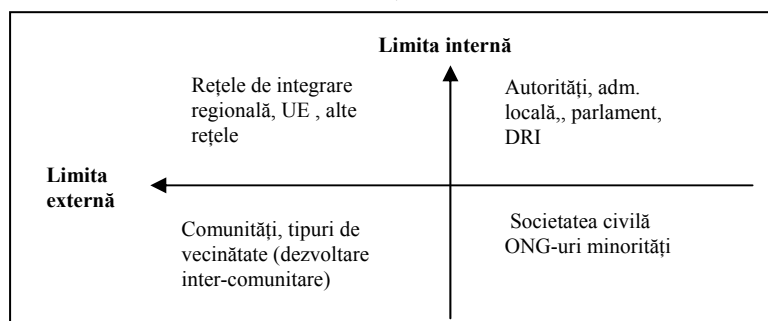
Astfel ne-a interesat:

1. dacă armonia (capital cultural în negocierea ego-alter) stă la baza acestor atitudini și idei în situații cotidiene convertindu-se în capital social (interculturalitate efectivă, în interacțiuni cotidiene) și
2. dacă reprezentările armoniei și calitatea vecinătății deschid calea către interculturalitate, dacă aceste deschideri sunt influențate prin educație și adaptări mutuale, și în ce mod.

Armonia etnică de la metaforă la concept

În sens larg, reprezentările pot fi considerate *modalități de organizare a cunoștințelor noastre despre realitate*, cunoștințe care sunt la rândul lor un **construct social**; *reprezentările sunt așadar legate în mod direct de apartenența la o comunitate*. G. Zarate face un veritabil instrument de cunoaștere, care anulează valabilitatea oricărei descrieri pretins obiective a realității: *A înțelege o realitate străină înseamnă a explicita clasificările proprii fiecărui grup și a identifica principiile care fac distincția între un grup și altul*.³ Reprezentările permit problematizarea relației dintre cultura maternă și cultura-țintă. Un alt autor care tratează problematica identității și cea a interculturalității este J. B. Vinsonneau care afirmă că *identificarea îi plasează pe actori, indiferent de statutul lor, în fața unor provocări considerabile*, iar aceste provocări pot aluneca în zona conflictuală, care produce mare rezonanță în rândul participanților la situația de comunicare. Tot după J. B. Vinsonneau, interculturalitatea *pune sub semnul întrebării vechiul mod de gestionare a raportului similitudini-diferențe*, ea *zdruncină atât limitele dintre eu și non-eu cât și atribuirile care însoțesc operațiunile de categorisire*.⁴ Comparativ cu riscul de etnicizare, armonia etnică este o metaforă a relației interetnice echilibrate exprimate în și prin climatul etnic și depinde de balanțe locale, naționale și regionale (geopolitice), precum și de reprezentările sociale, fiind necesară *examinarea lanțului de interdependențe* în cadrul cărora sunt definite și reprezentate identitatea și alteritatea, situațiile în care acestea sunt negociate, relația dintre socializare, drepturi și integrare. Din perspectiva armoniei, comportamentul rațional poate fi definit pe o scală în funcție de „căutarea activă a dialogului” și evitarea riscului. Mary Douglas a elaborat modelul GRID / GROUP pentru identificarea „polilor culturali ai societății” pe care l-am adaptat pentru explicarea relației dintre armonie și integrare⁵.

Fig.1 . Raportul etnic exprimat ca balanță (armonie) între ingroup-outgroup (D74)

Sub presiunea polului egalitarist (societatea civilă), polul birocratic (statul) trebuie să legifereze și să monitorizeze respectarea standardelor, iar polul întreprinzător (dezvoltare comunitară și intercomunitară) trebuie să le respecte și să acționeze (dezvoltare). Modelul pune în evidență interdependențele dintre: 1) percepția etnică și structurile sociale (reprezentarea alterității în actele de comunicare ca diverse enunțări (etichetări) ale raportului etnic și 2) valoarea, capitalul cultural reprezentat de armonia etnică în raport cu riscul de deteriorare a climatului etnic (etnicizare).

Structuri sociale, factori de influențare	Percepții, Comportamente, Identificare
A1. polii culturali se comportă în funcție de natura relațiilor dintre membrii săi și de relațiile cu celelalte grupuri.	B1. Acuitatea <i>percepției riscului de etnicizare la nivel individual este mai mare în cazul persoanelor care au beneficiat de o educație interculturală</i>
A2. Limita internă (limba, tradițiile, in-groupul)) separă grupurile după <i>atașamentul lor față de problemele considerate majore</i> . (+ = atașament puternic - = atașament slab).	B2. Persoanele neinstruite au tendința fie de a ignora complet semnalele primite din exterior, fie de a defini diferența prin stereotipuri, ca alteritate radicală
A3. Limita externă arată <i>gradul de apreciere/integrare a alterului</i> .	B3. O persoană se poate identifica diferit de-a lungul vieții în funcție de poli culturali diferiți.

(A.M. Munteanu, S. Asan, A. Bocai, E.M. Necula, 2010, p.12)

Putem face o primă corelație între armonie, încredere și simțul comun ca inteligența adaptativă practică⁶. Autorul definește capitalul social drept „încredere” în „celălalt” și în guvernare. În raport cu încrederea, armonia reprezintă *o structură de semnificații – punte* care creează conexiuni *între* micro-social - vecinătate, interacțiuni formale și informale, prin practici interculturale: bi și multilingvism, acceptarea diferenței culturale ca familiară, participarea la ceremoniile celuilalt, conlucrarea cu celălalt.

Armonia etnică apare ca:

- a) valoare complexă care definește calitatea climatului etnic (încrederea) și coeziunea la frontierele intercomunitare,
- b) set de comportamente, referentul normativității de tip european, respectiv educație interculturală și dialog etnic,
- c) poziții asumate de lideri, organizații, (enunțare) explicit și implicit (prin atitudini, bune practici, multiplicare de bune practici),
- d) construcția identității și alterității în presa cotidiană, presa minorităților, bloguri,
- e) semnificații împărtășite de grupuri în diverse situații – ceremonii, activități culturale, consultare reciprocă, grupuri de reflexivitate, de întraajutorare, de presiune, ș.a.

Activitățile din aceste categorii (c și d) generează „*informații-cadru*”, definiții exemplare, norme de comportament public și relații interpersonale integrate.

Într-o abordare topologică, armonia etnică generează un spațiu de *co-realizare* care indică o largă autonomie a comunităților în care acestea își definesc identitatea folosind instrumente – legi, instituții, organizații neguvernamentale, proiecte - egal accesibile pentru a beneficia de avantajele integrării, respectiv egalitate în fața legii, echitatea raportului majoritate-minoritate și interminoritar, acces la resurse de dezvoltare, educație, sinergii. Astfel armonia se poate defini drept „*cultură de contact*” fiind o componentă a socializării în zone multiculturale.

Astfel, armonia etnică apare ca diferența pozitivă dintre responsabilități comune cu privire la climatul etnic și diferența culturală, aceasta fiind o instituție socială distinctă de alte forme ale responsabilității (individuală, colectivă, juridică, etc.). O putem numi responsabilitate prudențială, o veghere a limitelor dincolo de care climatul poate fi depreciat, dar care poate „urca” spre valori morale, culturale, de întraajutorare transetnice. Ca „*instituție*” rezultată din forme de conviețuire de succes, armonia etnică poate fi

urmărită atât în amonte (public, politic, al administrării diferenței religioase, al distanței sociale) cât și în aval - referitoare la stilurile de viață și comunicare și la forma economică care susține atât diferența cât și schimbul intercomunitar, ținând cont de înscrierea diferenței religioase, a obiceiurilor alimentare reglate de interdicte, a organizării spațiului modern astfel încât să fie acceptabil pentru comunitățile musulmane foarte numeroase în această zonă a României. Dacă armonia etnică este o metaforă care susține dialogul intercultural, modelarea teoretico-metodologică nu se poate dispensa de confirmarea, la scara istoriei moderne, a acestui sens într-o zonă mai largă decât cea care face obiectul studiului nostru. Zona multietnică apare ca un loc intermediar în care fractura civilizațiilor dispare, lăsând loc împletirii semnelor contrare, un loc ce vulnerabilizează centrul, marginea devenind loc de întâlnire pentru diverse reprezentări despre sine și ale alterului⁷. În viziunea lui Elias Canetti, *diversitatea lingvistică și culturală este un puzzle* reprezentând „ imaginea inimitabilă a Balcanilor, fiecare element fiind intact având o inimitabilă individualitate”⁸. Armonia reflectă *capacitatea de a menține această unitate multiplă*⁹ prin mijloacele enunțate anterior ca fiind produse de inteligența colectivă exprimată în încredere și consens¹⁰. Această capacitate este corelată de autor cu un tip de cunoaștere confirmată de comunitate și intercomunitar (relația dintre solidaritate și cunoaștere confirmată la Rorty), necesitând o reepistemologizare a raționalității practice pentru a construi veriga lipsă între cadrul istoric și reconstrucția culturii civice și democrației în Dobrogea, în contextul integrării europene, context în care raportul etnic este reconstruit, reinstituit prin codificare „tare” pentru a limita impactele globalizării, cât și pentru a evita asimilarea.

Metodologie

Problema cu care ne-am confruntat, și care are atât un rol important epistemologic cât și semantic și pragmatic, este relația dintre vizibilitate și realitate, dintre viața socială și expunerea mediatică, potrivit unei filosofii europene materializate în proiecte și strategii mediatice în curs de experimentare. Când folosim termenul de „construcția identității culturale” ne referim la această transpunere din sfera realului nemediatizat în sfera semnelor „împuternicite” să reprezinte comunitățile, formarea unui nexus (relații, interacțiuni, concepte, metafore, narative, structuri argumentative) bazat pe încredere, o producție de spațiu care implică balanțe între emoții și cogniții, care modifică reperele anterioare și de aceea poate ușor genera derapaje și neîncredere, fiind în mare măsură vital pentru climatul etnic. Funcțiile mediatizării sunt: 1. producția universului de discurs face posibilă inteligibilitatea mesajelor, 2. expune dinamica fenomenului politico-administrativ influențat de procesul de integrare, de cadrul juridic unificat (acquis comunitar), 3. mediază presiunea civică, interferența dintre practici, memoria culturală și acțiunea civică, dintre istoria comunităților și istoria relațiilor interetnice oglindite în presa minorităților și în cotidienele locale și naționale.

Din punct de vedere metodologic rezultă un model ecologic al mediatizării și formării consensurilor și coeziunii și stabilității sociale, cu mai multe dimensiuni:

- a) un proces de comunicare, actori, formatori și ținte,
- b) un univers de discurs rezultat din procesul de comunicare, cultură civică și competențe de cunoaștere-dezvoltare derivate din procesul de integrare europeană,
- c) o platformă de vizibilitate, mediatizare a minorităților etnice și a relațiilor etnice, accesibilă opiniei publice, organizațiilor civice, un spațiu de interacțiune și de formare a consensurilor¹¹,

- d) instanțe de monitorizare (organizații civice, foruri europene, proiecte de cercetare ale presei locale, ș.a) a reprezentării minorităților etnice în presa locală și națională în consens cu principiile și politicile naționale și europene¹²

Astfel, universul de discurs mediatic se structurează în jurul conceptelor cheie de interculturalitate, multiculturalitate, dialog cultural, categorii preluate și redefinite în noile cadre juridice (Convenția-cadru privind protecția minorităților naționale, Carta Limbilor regionale și minoritare și Carta Socială Europeană care garantează drepturile minorităților în domeniul social și economic). Aceste trei documente generează efecte atât în spațiul de discurs cât și la nivel structural instituțional, generând un val de schimbare a „figurilor organizatoare ale sensului social”¹³ care traversează mentalitățile și practicile, orientând fluxul de mesaje și universul de discurs public cu privire la minorități (raportul majoritate-minoritate).

Zona de SE a României este o zonă particularizată de stabilitatea climatului etnic, minoritățile naționale fiind comunități distincte de cea majoritară, cu o vechime de conviețuire în spațiul statului sau formate prin modificări de graniță în urma unor conflicte și războaie. La acestea se adaugă un fenomen emergent, cel al formării comunităților de migrațiune, cât și al intensificării muncii și rezidenței temporare transfrontaliere. Efectele reconfiguratoare ale procesului de integrare prin cei trei vectori, non-discriminare, învățământul în limba maternă și moștenirea culturală, aspecte care au produs deja efecte, pun la încercare pertinenta vechilor categorizări. Tema minorităților este în continuare polemică, existând numeroase abordări critice care pun în discuție anumite aspecte ale politicilor europene și filosofii politice prin prisma consistenței și a rezultatelor concrete¹⁴. Aceste presiuni vizează semnificativul care redistribuie tensiunile în spațiul real, producând decalaje și răspuns particularizat la noua structură de sens a politicii europene; dar orice schimbare se înscrie diferențiat în realități (referențiale). Penka Anghelova vorbește despre o istorie „sub români”, despre stereotipuri negative egal distribuite de o parte și de cealaltă a Dunării, atrăgând atenția asupra paradigmatelor care se confruntă pe acest teren al lui „noi” vs. „Celălalt”, și că este necesar ca polii de cunoaștere să privească atât „dinăuntru” cât și „din afară” propria cultură¹⁵.

În procesul de integrare are loc o desprindere treptată de nexul de semnificații și practici care au asigurat consistența armoniei etnice atât din anumite perspective cât și din afara acestora, singura excepție fiind comunitățile de romi asupra cărora, totuși, nu se poate generaliza. Pe de o parte, accentul pus pe integrarea europeană este contrabalansat de istoricizarea relației etnice cu plaja de rezultate ale deotomanizării și ale occidentalizării de după 1880, ceea ce face obiectul unor studii virulent critice. Se adâncește o linie de demarcație între vârstnici și noile generații care utilizează internetul și redefinesc raportul etnic în noile structuri de socializare/integrare, ceea ce implică dimensiuni necesare, vitale ale educației interculturale.

Realitățile post-decembriste, încă prezente în memoria colectivă, interferează cu fenomenele emergente care s-au configurat în procesul de aderare-integrare, și care sunt influențate de campaniile sociale și comunicarea publică. Fluiditatea acestor procese și viteza schimbărilor, precum și rolul presei pe acest fundal, pot fi imaginate ca o *transformare continuă, lipsită de conflicte majore*. Acoperirea mediatică relevă diferențe referitoare la raportul majoritate-minoritate. Redefinirea interculturalității prin minorități active în politica națională se bazează pe fapte. Reprezentanții minorităților fac parte din guvern, formulează politici publice, ocupă poziții de consiliere prezidențială, iar obiectivele și definițiile sunt valorizate de opinia publică (majoritară) în funcție de profesionalism, de realism, de capacitatea de a atrage fonduri europene și de a reinstitui dialogul politic, și nu în funcție de apartenența etnică.

În acest context oarecum confuz, presa locală poate avea o misiune de mediator (pol cultural) care contribuie la calitatea climatului etnic. Percepția diferenței culturale (noi diferiți de ceilalți) și a interculturalității (noi împreună cu ceilalți) implică medierea (poziționarea etică), iar reprezentarea mediatică a alterității este în esență o construcție culturală, deoarece pune în mișcare valori și norme (respect, obiectivitate, echidistanță), un eșafodaj cognitiv care susține dezvoltarea comunitară potrivit acquis-ului comunitar:

- Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, un tratat multilateral dedicat protecției minorităților naționale,

- Carta Socială Europeană care garantează drepturile minorităților în domeniul social și economic și

- Carta pentru Limbile Regionale sau Minoritare

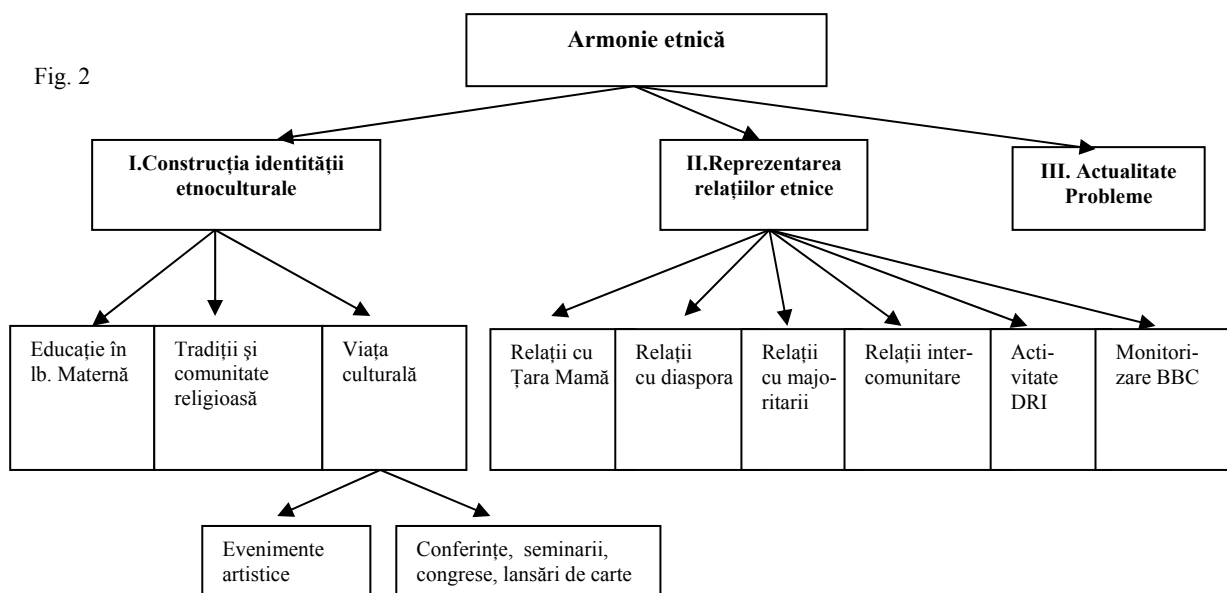
În sistemul național Românesc cadrul instituțional este construit din patru piloni:

1. pilonul guvernamental cuprinde Departamentul pentru Relații Interetnice și departamentele specializate pentru minorități din cadrul unor ministere precum Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Culturii și Cultelor, apoi
2. pilonul Consiliului Minorităților Naționale,
3. pilonul reprezentat de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării și
4. ultimul pilon, Avocatul Poporului.

Cercetarea noastră s-a realizat pe baza unui corpus jurnalistic format din 94 de articole publicate pe parcursul anului 2007 în suplimentul *Interetnica* al ziarului local *Cuget liber*. Primul număr a fost publicat în 18 decembrie 2006 (18 dec. este Ziua Minorităților Naționale stabilită prin Hotărâre de Guvern). Suplimentul *Interetnica* apare săptămânal, fiind o pagină tematică, o punte de legătură între diferitele categorii de cititori. „Acest supliment este necesar în spațiul cultural dobrogean, promovat pretutindeni ca un model de conviețuire interetnică, dar fără prea mari posibilități de exprimare și de afirmare.”¹⁶

Analiza calitativă relevă o structură multidimensională redată în Fig. 2.

Fig. 2

Estimăm ipotetic faptul că numărul mare de articole apărute în perioada monitorizată reflectă un interes de expunere și relaționare, diferențiat de la o comunitate la alta, acoperirea mediatică fiind o funcție a activităților și proiectelor derulate de actori. Cu

alte cuvinte, discursul jurnalistic și strategia de mediatizare au o funcție de revalorizare, redefinire, reconstrucție a unui spațiu al reprezentării și acoperă noua dinamică comunitară și intercomunitară reușind să releve atât diversitatea culturală, cât și dialogul etnic.

Studiul nostru a constatat în analiza cantitativă a materialelor în raport cu logica enunțată anterior, precum și în definirea câtorva arii tematice ale mediatizării care se impun atât prin ponderea articolelor, cât și prin recurența problematicilor: recuperarea moștenirii culturale, crearea de centre de cultură, redefinirea imaginii și rolului femeii în societatea musulmană prin găsirea echilibrului între rolurile tradiționale, carieră și viața publică, intensificarea și diversificarea educației în limba maternă, ș.a.

I.1 Educație în limba maternă	4 articole 1.738 cuvinte
Școală comunitară (sediul): „Cursuri de limba tătară, la sediul UDTTMR”	
Universitatea Ovidius: „Studii de Teologie Islamică la Constanța”	
Burse de studii în SUA: „Tinerii musulmani din România vor putea studia în SUA”	
Sistemul preuniversitar: „Limba maternă și religia islamică în școlile de stat”	

Educația în limba maternă, sisteme și niveluri de structurare

Un număr de 4 articole, consacrate educației în limba maternă, relevă, în cazul comunităților turcă și tătară, eforturi de integrare a diverselor nivele: școala comunitară, nivelul preuniversitar, universitar și internațional. Membrii comunităților punând în acțiune resurse și strategii educaționale, se bucură de drepturi și de șanse pe o piață europeană a muncii și cunoașterii.

I.2 Tradiții și comunitate religioasă	13 articole 2.475 cuvinte
„Expoziție de țesături tradiționale turcești”	
“Președintele Băsescu, oaspetele comunității musulmane la cina de iftar”	
Expoziție cu degustare: „Peste 100 de mâncăruri tradiționale turcești, expuse la Festivalul de artă culinară de la Fântâna Mare”	
Obiceiuri de nuntă prin dans: „Săbii și cămile pe scena Casei de Cultură”	
Masa de Iftar: „UDTTMR Medgidia organizează, seară de seară, masa de iftar”	

Tradițiile, moștenirea culturală reprezintă „figura organizatoare” (α), un nucleu al construcției identității și percepției diferenței culturale

Este un *pattern* comun al reprezentării diverselor minorități. Ponderea cea mai mare o au articolele care se referă la viața comunității turco-tătare, 6 articole față de 7 pentru celelalte comunități de ruși-lipoveni, evrei, armeni, italieni, greci, evrei, ș.a. Construcția identității etnoculturale a germanilor se realizează prin două distingeri figurale, respectiv manifestări culturale consacrate istoriei moderne a Germaniei-Țara mamă - (β) și recuperarea istorică și culturală a comunității germanilor din Dobrogea.(α¹)

Aromânii, comunitate culturală fără statut de minoritate națională, sunt reprezentați în 3 articole (748 cuvinte) referitoare la tradiții și memorie în consemnări ale participării la festivaluri de folclor și organizarea de expoziții de fotografie.

I.3 Viața culturală – evenimente artistice, conferințe, sesiuni	41 articole 10.748 cuvinte
Festivaluri internaționale: „Ansamblul KARASU - pe scena celui mare festival al Lumii Turcice Yalova	
Spectacol de dans la Constanța: „Din Konya, „patria dervişilor rotitori“, discipolii lui Mevlana au poposit la Constanța”	
Cooperare în probleme de interes comun: „Congresul femeilor turce din Balcani” Constanța	
Biografia unei personalități: „Damian Drăghici, un țigan mândru de originile sale”	
Lansare de carte: „Simion Tavitian revine cu „Armeni de seamă din România”	

Armonie etnică, coeziune, stabilitate, evenimente artistice și culturale

Raportul intercomunitar este implicit. Astfel, frecvența mare a articolelor consacrate comunității turcilor, a tătarilor și a turco-tătarilor reflectă atât dinamismul cât și vizibilitatea acestor comunități. Aproape jumătate din numărul total de articole dintr-un an acoperă evenimentele și realizările acestor comunități.

Cele mai frecvente sunt: a) evenimentele artistice - ansamblul Karasu participă la festivaluri internaționale, diverse grupuri de dans și muzică tradițională participă la spectacole, la expoziții de pictură etc.; b) conferințe naționale și internaționale (congresul femeilor turce din Balcani, conferința din Crimeea), seminarii, mese rotunde (se comemorează personalități marcante ale comunităților) la care membrii acestor comunități iau parte. Din numărul total al articolelor care acoperă acest domeniu (41), 30 de titluri anunță activitățile culturale ale acestor comunități, fiind active atât în sfera educației în limba maternă, pe fondul sprijinului logistic oferit de Turcia, cât și prin riturile și tradițiile comunității și capacitatea de a se conecta la rețele și parteneriate regionale, prin activități culturale.

Celelalte grupuri etnice sunt mai puțin reprezentate iar acest lucru se datorează dimensiunii comunității și numărului de proiecte derulate.

Interetnica este locul de întâlnire al minorităților, diversitatea culturală este parte integrantă în construcția socială a realității. Cele două componente ale structurii de sens sunt tradițiile și limba maternă, punți de legătură cu istoria și unitatea imaginată - Țara Mamă (9 articole), cu diasporele (4) și cu tot ceea ce ține de refacerea unui profil distinct, presa fiind o prelungire a eforturilor de recuperare a patrimoniilor materiale și imateriale și unul dintre dispozitivele (juridice, politice, culturale) de marcaj/reperaj a identității și a diferenței.

Aproape jumătate din numărul total de articole dintr-un an acoperă activitățile comunității musulmane. Celelalte grupuri etnice sunt mai puțin vizibile, dar își construiesc identitatea și construiesc realul în același mod.

II.1 Relații cu Țara Mamă	9 articole 2.944 cuvinte
Vizită oficială în Turcia: "Membrele UDTR, în vizită la Prefectura Istanbul "Consulul turc a petrecut Bayramul „ca acasă“ "	
Aniversarea independenței Republicii Turcia: „84 de ani de la declararea independenței Turciei moderne”	
Dinamica relațională reflectată de articolele publicate evidențiază în principal legătura cu diaspora, legăturile intercomunitare în cadrul diverselor evenimente organizate în principal de actori: Departamentul pentru Relații Interetnice din cadrul Secretariatului General al Guvernului României (DRI) și Uniunea Democrată a Turcilor Musulmani din România (UDTR). Astfel, un număr de 19 articole acoperă dialogul intercultural al acestor comunități. (<i>Membrele UDTR, în vizită la Prefectura Istanbul; Un imam din America, oaspetele comunității musulmane din Constanța; Ziua minorităților etnice, la Eforie; Proiect DRI în colaborare cu Universitatea Ovidius etc.</i>)	
II.2 Relații cu diaspora	4 articole 1.200 cuvinte
Vizită din SUA: "Un imam din America, oaspetele comunității musulmane din Constanța Vizită în Constanța: "Germanii dobrogeni, oaspeți, în fiecare vară, pe meleagurile copilăriei"	
II.3 Relații cu majoritarii	8 articole 1.607 cuvinte
Sărbătoarea zilelor comunei 23 August: "20 de italieni au făcut galerie pentru luptătorii de küreş, la 23 August" "Mesaj de la președintele Băsescu pentru comunitățile turcă și tătară" Vizită la Parlament: "Copiii de la grădinița bilingvă din Medgidia, în vizită la Parlament"	
II.4 Relații intercomunitare	4 articole 800 cuvinte

Săptămâna diversității: „Ziua minorităților etnice, la Eforie”	
“La Constanța Ziua Minorităților Naționale, sărbătorită cu Beethoven și Eminescu”	
II.5 Activitate DRI	5 articole 1.796 cuvinte
Conferință: “Diversitatea culturală, ca șansă pentru dezvoltarea regională în Europa”	
Proiect – relaționarea sistemului de învățământ dintre România și Turcia: „Dialog intercultural și interetnic în Balcani și în zona Mării Negre”	
Proiect DRI în colaborare cu Universitatea Ovidius: „Actual și viitor în armonia relațiilor etnice	

Principalele evenimente acoperite sunt proiecte educaționale interculturale (formarea jurnaliștilor din presa minorităților), zilele minorităților naționale, lansări de carte, seminarii și conferințe, evenimente care au ca scop promovarea și conservarea culturii etnice a minorităților naționale, programe de cercetare în colaborare cu universități, conferințe despre diversitate culturală, cooperare și strategii de dezvoltare regională.

Actualitatea este un subiect subreprezentat și reflectă diferențierea agendelor comunitare (4 articole pe parcursul anului 2007). Temele și prioritățile sunt diferite, problemele au un grad de stringență greu de comparat. În agenda comunității turco-tătarilor o pondere importantă o reprezintă integrarea femeilor în societatea modernă europeană. În acest scop, membrele comunității participă la diverse manifestări internaționale având ca mize acceptarea femeilor în viața publică, aspecte privind rolul femeii moderne în comunitățile musulmane de pretutindeni, încercări de redefinire a rolului femeii pentru a combina atribute specifice rolului tradițional cu atribute specifice modernității: carieră, prezența în viața publică, precum și echilibrul dintre aceste atribute, potrivit unei știri cu titlul *Femeia turcă modernă militează pentru o viață socială activă*.

Probleme de actualitate - 4 articole, 1.783 cuvinte
Recunoașterea statutului de minoritate. Argumente pro și contra: „Armânii din România între norma juridică și legea istoriei” Seminar internațional CAR
Acceptarea femeilor în viața publică, cooperare Balcani „Femeia turcă modernă militează pentru o viață socială activă” Congres al femeilor turce din Balcani (Constanța)
Pierderea sediului comunității prin retrocedarea imobilului : „Rușii – lipoveni, lăsați în stradă de autoritățile constănțene”

Din articolul *Rușii - lipoveni, lăsați în stradă de autoritățile constănțene* aflăm că această comunitate a rămas fără sediu și fără sprijin în urma retrocedării imobilului în care funcționa uniunea, iar aromânii sunt divizați în legătură cu legitimitatea solicitării statutului de minoritate națională - „*Aromânii din România între norma juridică și legea istoriei*”.

Concluzii

Distribuția articolelor reflectă ponderea diferențiată a diverselor minorități în reprezentarea mediatică - comunitățile turcă, tătară și turco-tătară (66 articole), comunitatea germanilor (6 articole), comunitatea aromânilor (4 articole), comunitatea romilor (1), a grecilor (1), a armenilor (1), a evreilor (1) și a rușilor-lipoveni (1).

Diversitatea (Δ) apare ca o funcție a mediatizării (imaginii publice a comunității). Practicile culturale înscrise în patrimoniul materiale și imateriale actualizate și ritualizate reprezintă o alteritate percepută al cărei semn dominant (figură) sunt tradițiile și viața religioasă, societatea modernă fiind *fondul* percepției interculturale. Reperajul identității se realizează prin distingeri figurale pe mai multe niveluri: limbă, semnele culturii spirituale și materiale (vestimentație, obiecte, alimentație, ș.a. ($\alpha^1 \alpha^2 \dots \alpha [n-1]$) și ritualuri comunitare, intercomunitare, internaționale [$\beta^1 \beta^2 \dots \beta (n)$] care includ utilizări ale unei logici și logistici specifice societății moderne (management, tehnologie, producție de evenimente, resurse financiare ș.a), astfel că domeniul β este *transcultural*, fiind domeniul comun *unificator* al identității locale, comparativ cu domeniul α , *diferențiator*, astfel că *identificarea interculturală presupune atât diferențierea cât și convergența* ($\alpha \beta$).

Analiza vizibilității este corelată cu reprezentarea diferenței culturale (diversitatea) și relevă rolul tradiției și continuității în practicile comunitare, precum și marcajul actualității prin fluxuri de informație care confirmă semnificațiile distinctive (*mapping* semiotic) ale structurii de sens în raport cu cultura majorității.

Putem spune că procesul de integrare vizează reformularea relațiilor interetnice și a semnificațiilor binomului minoritate-majoritate moștenit din formele anterioare ale statalității și regimului politic, iar dimensiunea culturală capătă o importanță prioritară.

Note:

¹ G. Zarate, *Répresentations de l'étranger et didactique des langues*, Didier, 2004, p. 208

² Munteanu, Ana, Maria în A.M. Munteanu, P. Anghelova, G.Kraev, I. Frigioiu, 2009, *Spiritul Dunării*, vol. proiect PHARE-CBC

³ G. Zarate, *Répresentations de l'étranger et didactique des langues*, Didier, 2004, p. 208

⁴ J. B. Vinsonneau, în Gilles Ferreol, Guy, Jaquois, *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*, Ed. Polirom, Iași, 2005, p. 335

⁵ Douglas, Mary, A. Aron Wildawsky, *Risk and Culture*, University of California Press, London, 1983

⁶ Putnam, Robert D., *E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty - first Century* - Scandinavian Political Studies 30 (2), June 2007

⁷ Munteanu, A. M. et alii, *Spiritul Dunării*, 2009, vol. proiect PHARE-CBC

⁸ Elias Canetti în Munteanu, A. M. et alii, *Spiritul Dunării*, 2009, vol. proiect PHARE-CBC

⁹ Idem, A.M. Munteanu

¹⁰ Putnam, Robert, D. , *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon&Schuster, 1999

¹¹ Dialog intercultural în cadrul căruia diverșii actori se manifestă atât ca indivizi cât și ca membrii ai unor comunități etnoculturale (minorități naționale și alte comunități culturale) în care minoritățile se identifică distinct de majoritate manifestându-și neîngrădit diferența lingvistică și culturală, problemele cu care se confruntă. Presa minorităților cât și presa cotidiană au un rol de agent de transformare și de reconstrucție a spațiului public în conformitate cu obligații care derivă din lege, precum și din tradiția bunelor practici ale conviețuirii, toleranței și dialogului etnic, acoperite de termenul de „armonie etnică”.

¹² La nivelul cercetării acest raport s-a concretizat în câteva proiecte relevante (proiectele de cercetare ale SAR, Lavinia Bârlogeanu - *Antropologie sub semnul valorii, Identitate și globalizare. Actele colocviului Internațional „Identitate și globalizare”, 1- 3 iunie 2005, București*, colecția Cercetare – Dezvoltare, campania S.P.E.R Phare 2006 Guvernul României, proiectul DRI 72/2007 „Actual și viitor în armonia relațiilor interetnice din zona de SE a României” ș.a) care pun în evidență faptul că problematica minorităților etnice este foarte diversă. Rolul mediatizării este acela de a genera un spațiu de identificare etică, respectiv de construcție a dialogului etnic potrivit principiilor prevăzute în convențiile europene și în dreptul internațional

¹³ Conceptul de *structure in dominance* elaborat de Clifford Geertz, în *Local Knowledge: Further Essays in Interpretive Anthropology* (1983)

¹⁴ în *Prefață* la Ferréol, Gilles, Guy, Jaquois, *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*, Polirom, Iași, 2005

¹⁵ Penka Anghelova, *Discursuri ale identității. Bulgaria și România*, în A.M. Munteanu et alii, *Spiritul Dunării*, 2009, vol. proiect PHARE-CBC, p. 129

¹⁶ Adina Bocai, redactor șef adjunct și inițiatorul proiectului

Bibliografie:

Penka, Anghelova, *Discursuri ale identității. Bulgaria și România, Observații comparative*, în A.M. Munteanu, P. Anghelova, G.Kraev, I.Frigioiu, 2009, *Spiritul Dunării*, vol. proiect PHARE-CBC

Lavinia, Bârlogeanu, *Identitate și globalizare. Actele colocviului Internațional „Identitate și globalizare”, București, 2005*

M., Douglas, A., Wildawski, *Risk and Culture*, California University Press, 1982

Gilles, Ferréol, Guy, Jaquois, *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*, Polirom, Iași, 2005

Clifford, Geertz, *Local Knowledge: Further Essays in Interpretive Anthropology*, Basic Books, 1983

A.M.Munteanu et alii, *Spiritul Dunării*, 2009, vol. proiect PHARE-CBC

A.M. Munteanu, S. Asan, A. Bocai, E.M. Neca, *Actual și viitor în armonia relațiilor interetnice în zona de SE a României*, Ed. Universitară, București, volum în curs de apariție

Robert, D. , Putnam, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon&Schuster, 1999

Robert D. Putnam, *E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty - first Century* - Scandinavian Political Studies 30 (2), June 2007

Richard, Rorty, *Consequences of Pragmatism*, University of Minnesota Press, 1982

Geneviève, Zarate, *Répresentations de l'étranger et didactique des langues*, Didier, 2004